Thesleff, Arthur

Excerpter om zigenare ur tryckta källor. ...

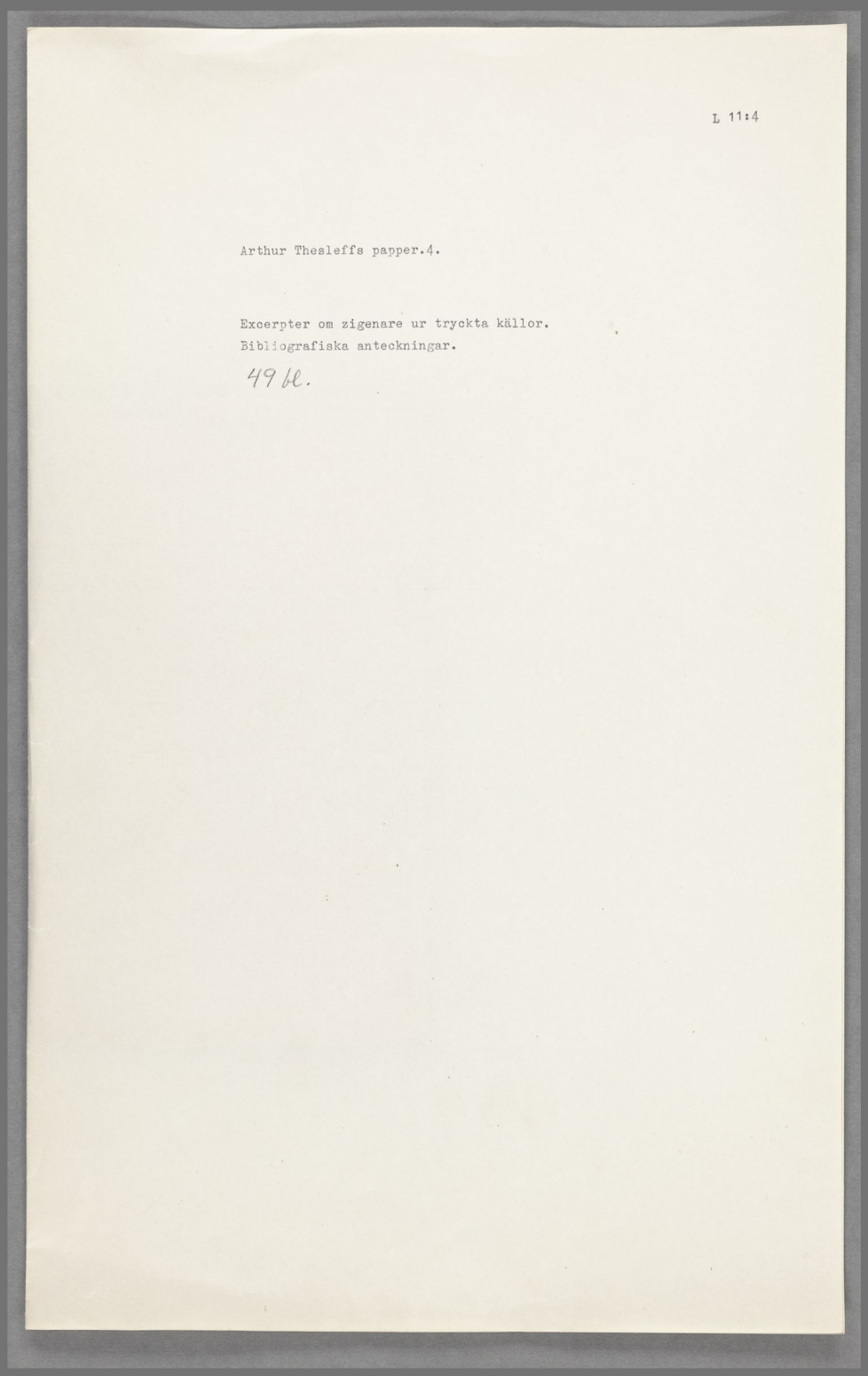
L 11:4

Arthur Thesleffs papper.4.

Excerpter om zigenare ur tryckta källor.
Bibliografiska anteckningar.
49 bl.

Handskrift // HS / L 11:4:4

Tillkomstår mellan 1890 och 1920?
Digitaliserad år 2020

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

L 11:4

Arthur Thesleffs papper.4.

Excerpter om zigenare ur tryckta källor.
Bibliografiska anteckningar.

49 bl.

Till Civilexpeditionen i Kejserliga Senaten för Finland.

Anmodad att afgifva utlåtande med anledning af en af Fängelseläraren A.Lindh till Kejserliga Senaten inlämnad ansökning om tryckning på kronans bekostnad af särskilda af honom på zigenarspråket författade arbeten äfvensom belöning för desamma och anslag för fortsatta studier i zigenarspråket,får jag ödmjukast anföra följande.

I principielt afseende torde först böra beaktas att det väl ej kan ligga i statens intresse att befordra ett hemligt språk, som utgör ett mäktigt hinder för zigenarstammens assimilering med det öfriga folket och som sammanbinder individerna af zigenarstammen till ett helt. Tvärtom borde väl differenserna så mycket som möjligt utplånas mellan zigenarne och den öfriga befolkningen. Sålunda borde ock,då de finska zigenarnes modersmål är finska,icke zigenarspråk,allt bokligt vetande,äfven katekesen inhemtas på finska.

Angående arbetets beskaffenhet får jag anföra följande. Herr Lindhs zigenarspråk är skrifvet med det finska alfabetet,hvilket är en ogörlighet,då i zigenarspråket förekomma en mängd egendomliga ljud (aspirata och hväsljud),hvilka icke kunna återgifvas annorlunda än med fonetiska tecken. Att lära obildade zigenare ett nytt alfabet är omöjligt,att som Herr Lindh skrifva zigenarspråk endast med det finska alfabetet är lika omöjligt. Arbetet öfverflödar dessutom till den grad af fel,att hvar annan eller hvar tredje bokstaf är oriktig. Författaren saknar kännedom om språkets grammatik, vokablerna i ordboken äro än i genetivus än i dativus,i imperfektum och i participium,o.s.v. än äro två ord sammanskrifna,än skrifves ett ords ändelse som ett skildt ord med stor begynnelsebokstaf. Orden hafva i många fall fullkomligt missuppfattats. Skrifsättet är synnerligen inkonsekvent. Nästan öfverallt förvexlas p och b,k och g

t och d,och č (tsch)ljudet skrifves på följande olika sätt:dsj,tsch, dj,tj, z, tsh, hvarvid dž (dsch)ljudet betecknas med dj,dsj,tz,ts, tj,t,s.

På grund af hvad jag sålunda i korthet haft äran anföra kan jag ej förorda arbetets tryckande,lika litet som jag anser det böra ifrågakomma att gifva en ersättning för detsamma eller för framtida arbeten af sökanden,som enligt min mening saknar betingelserna för ett dugligt arbete på detta område.

Arthur Thesleff.

Gustaf M. Jäderholms yttrande (Slottspredikant i Kuopio)

Sysslolöst kringdrifvande, däraf tiggeri, väldgästning, stöld, vidare slagsmål, dräp. Lättja blef natur, arbete det vidrigaste zigenaren känner. Redan detta ett hinder för samhällets bemödande att få 2. till stadig boningsplats.

Hvad som ännu mer befäster dessa naturanlag gör ännu mer obenägen för arbete, ack för 2 själf uskuldar sysslolöshet är tron på ett oundvikligt öde: Fatalist i ordets strängaste mening. Han tror att han tillhör ett af Gud fördomdt slägte, hans arbete är betaget all välsignelse ack hvilket således är utan frukt och ändamål. "Mita Mustalaisen työstä on"? säger han. Detta arf från förfädren. Detta är grundorsaken och hållhaken som motstår alla bemödanden.

Högtdrifven frihetskänsla. För denna vägar och uppoffrar han allt. Kan han, då han gripes, göra sig lös, om ock med mord, tvekar han ej att begå det. Där han ser väld ändamålslöst, fogar han sig i sitt öde. Straffas ~~utan~~ afsitter utan att märkas lida synnerligt. Detta tycks stå i strid med böjelsen för frihet, men här kommer tron på oundvikliga ödet till hjälp. Läser sin olycka i ödets bok, måste altså lidas. Ende trösten är att bli fri, så fort som möjligt fri. Nästan skyndar att bekänna sitt brott. Är fängenskapen bestämd, är han lugn, frossar sedan åter af friheten. Den obestämda fängenskapstiden deremot är den största pläga. Enda trösten rymning. Allmän klagan öfver lifstidsfängelse. Pådikta sig tjufnader förutt få sin fängenskapstid bestämd till vissa år.

Kärleken till barnen. Den tid gossebarn insattes i Kantonnitskolor säg man förtviflade uppträden, hvad väldet ej möktade hindra, det sökte man genom list afböja. Folk som stått i närmare beröring med dem påstå att många gossar gått i kvinnokläder så länge som möjligt för att dölja sitt kön. Skiljs ej gerna från sina barn. Förutt återfå dem gör han att

Till samteliga Landshöfdingarna, angående Författningarnas handhafvande rörande TARTARER och ZIGUENER.

Den 18 April 1781.

GUSTAF etc. Hos Oss är i underdånighet anmäldt XXX vordet huru-som TARTARER och ZIGUENER, under namn af Glasförare, å flera orter i Riket skola stryka kring landet med Hustrur och Barn, till ett antal af flera personer, samt därunder med hvarjehanda bedrägeri samt jämväl stundom med uppenbart våld Allmogen förfördela och ofreda.

Men om Glasbruksägarnas rättighet, att i Landsbygden, genom därtil antagna Personer, försälja glas, icke sträcker sig därhän, att betjäna sig af TARTARER och ZIGUENER, hvilka, genom flera utgångna författningar, men i synnerhet Kongl. Förordningen af den 24 Martii 1748, vid straff är förbudet att resa by emellan, samt vederbörande anbefallte, att, vid Tjugu Dal. S:mts vite, icke meddela dylika Personer pass, hvarföre och enär TARTARER och ZIGUENER icke dess mindre till Glasförsäljning blifvit förpassade, sådant mot berörde Författningars tydeliga föreskrift varit stridande; Alltså hafve Wi Eder härmed velat i Nåder hafva anbefallt, att vid ansvar ställa Eder till noga efterrättelse, hvad angående TARTARER och ZIGUENER genom förenämnda Kongl. Förordning af den 24 Martii 1748 uttryckeligen blifvit stadgadt. Wi befalle etc.

Till Landshöfdingen N.,angående underhåll för TARTARER och ZIGUENERS Barn,hvilkas föräldrar uti arbete å Fästning blifvit insatte.Den 23 November 1781.

GUSTAF etc. Wi hafva i Nåder låtit Oss föredraga Eder underdåniga skrifvelse af den 18 sistl. Oct.,däruti I förmäken,huruledes,sedan till följe af Vårt Bref af den 17 Nov.1772 ett antal ZIGUENER och TARTARER samt däribland en hafvande qvinna och fem st.Barn,det älsta af tolf års ålder,ankommit till N. Fästning,att där ett års tid till arbete hållas,till Edert föranstaltande är vordet öfverlämnadt,huru såväl med dessa Barn, som den hafvande qvinnan förhållas borde;Men som förenämnda Vårt Nådiga Bref till förevarande händelser icke skall vara lämpeligt,I icke häller skolen hafva Eder bekant,att något förordnande gifves,som stadgar huru i slika fall förhållas bör; Alltså hafven I funnit nödigt,att underdånig förfrågan göra, huru såväl nu med ofv nnämnda Barn och Hustru,i anseende till deras föda,underhåll och uppfostran, som framdeles vid lika infallande händelser förfaras må.

Härå länder Eder till Nådigt svar,att hvad först angår den hafvande qvinnan,så må hon genast på fri fot varda ställd;Och hvad beträffar sedan de ofvanbemälda Barnen,så skola de,så länge arbetstiden för deras medfölje varar,njuta underhåll af Kronan; dock bör därtill först användas den lösa egendom,som deras föräldrar,då de blifvit häktade,med sig fört.Wi befalle etc.

"Medens Lovgiveren tænker
en Tanke for at finde paa Midler til
at beherske Fanterne, saa stikke
Tylfter af disse Hovederne sammen
og studere med utrættelig Flid, ved
Dag og ved Nat, Aar ud Aar ind,
paa at gjøre alle hine Planer til
Skamme."

H. Sundt

Haikura. – 1863. – Siihen aikaan oli eräs mustalainen armeliaisuuden kannattamana tullut yliopplaaksi ja sen johdosta tuotiin monta kanniista esimerkkiä siitä, kuinka mustalaisestakin, jos vaan häntä ihmisystävälliseste kohdellaan, voi tulla hyvä ihminen ja kunnollinen kansalainen. Mutta muutamia vuosia sen jälkeen kuulin, että tuo kehuttu mustalais-yliopplas oli kun alikin kodonnut teille tietämättöneille, jättäen jälkeensä kasvatusvanhemmilleen varsin katkeria muistoja. Samoin koitti Nurmeksessa eräs ihmis-ystävällinen kappalainen lempeällä ja isättisellä kasva-tuksella saada mustalaisesta kunnon ihmistä. Hän otti luokseen 6 vuoden vanhan mustalaistytön ja kas-vatti eitä yhtä hellästi kuin omaa lastaan. Mutta kun tyttö pääsi 15 vuoden vanhaksi, liittyi hän eräässen mustalaisjoukkoon, joha silloin kiertili sendalla ja hävisi sille tielleen. Run tämmöiset esimerkit ovat silmiänä edessä en voi muuta luulla kuin että se helliminen on kokonaan turha.

Vähän enemmän kuin 30 vuotta takaperin kuljeskeli Nurmeksessa näin 60 mustalaista tehden tapausa mukaan kaikenlaista pahaa mutta nykyään ei siellä ole kirjoissa yhta ainoatakaan.

Telupöytäkirjat 1888.
Suom Talonp.-s. Keskus S. 569

Savolainen: Joskus he kyllä sivuitse kulkivat, mutta mitään vastusta heistä ei ole allut. Siitä on jo kymmeniä vuosia, kun suuremmissa määrin siellä liikkui vaan nykyään ovat ne melkein sukupuuttoon vähentyneet, ja luuloni on, että ne vähitellen aivan kuulumatsomiin häviävät.

567

100 VII ½ 103 V 1 103 VI 1

Strömsholm III s. 382 II s. 54½

3/5 ½ 3

Rengvist

Svartbaken.

100 II 40-44

Liljegren. Diplomatarium Suecanum / II D. p. 378

Kongl. Placat 24 III 1748 17/11 1773

Kongl. Maj:ts Ytterligare Nådige Förordning angående Hämmande af the 5:e kallade Tartarers och Zigeuners, samt annat löst folks och lättingars strykande omkring landet

Calamnius inquiring

Suomi 1868 p. 212

Bovik Tattare en tatar
under Johan III^s tid

Bohnansons disp. ?

Abrahamsson Anmärkning till Landslagen (Registr.)

H. Meltzer Små taflor ur fattklifvet

Stockholm 1863 · p. 35. Ett tattarpas
Vandringar i Rysslund

I. N. N. sade inför polisen i Christiania, att han tillsammans med sin qvasi hustru varit nästan
öfverallt i Norge, i norra Sverge och Ryssland

August Blanche Banditen Berättelse. 4 uppl. s. 70.

"Till Knapskulla anlände, i början af detta århundrade, tvänne zigenare med namnen Brainer och Stark". De hade ledsnat vid det kringstrykande lifvet. . . .

Almqvist, Tre fruar i Småland 3:e Del. vergl. pag 140

Zigeunarspråk i slutet

... joille Kristusta sä ole saarnattukaan -

Fryxell, Berättelser ur Sv. hist. XVIII : 4. p. 149

Löst fält. Wiborg.

Grönvall-Björkman Diss. de Cingaris

Upp. 1730.

283 IV 23, 24

Thyselius, P. E. Handl. rör Sv. Kyrkans ack lärov. hist. I del Örebro 1839. s. 52, 53.

48 IV 30

Nordström Svenska Samhällsförfattningar. Hist I. p. 128.

Lagar om tast folk

101 V 42

Handlingar rör Sk. Hist 31. 489.

Lättingar och Lööfdrifvare i Stoort antal har i Lähnet (Åbo). Ikrigz tijder wåhl tilpass kombne

dels tagit till Botzmän och Knichtar, Swarefftn dhe sigh mehr och mehra hafwa förminskat

Landshöfdingen i Åbo och Björneborgs Län Friherre Erik von der Lindes berättelse af år 1662.

Ett brottmål i Gustaf I:s tid.

En var beslagen med att vara vigd vid 2 hustrur och bekände det. Men då hvarken i Skara eller Lidköping någon mästerman fanns, blef mannen för tvegifte benådad till lifvet med vilkor att han blefve bödel ett vilkor, hvarpå han äfven villigt ingick

Strinnholm III s. 382.

W. I. Svedelius, Studier i Sveriges Statskunskap. Upsala 1875. I, p. 188.

I. om blott deras antal voro närmare bekant. Nu inskränker sig kunskapen till en mycket ofullständig beräkning. Elfsborgs län 27, Vester-Norrland 20, Christianstads län 12, Norrbotten 9, Göteborgs län 2. summa 76.

100 T 54

Hallenborg Gust. II Adolfs Hist. Sth. 1793 III Bil. s. 321

De såkallade Tattare, som drogo omkring byggden i Upland, befallts Stathållaren fasthaga tillärkänna kronan deras hästar, och låta personerne, slagne i järn arbeta vid Upsala slott, men om underhåll icke fanns till dem vid slottet, då skulle de i stöcq och järn arbeta hos Bönder.

J. Fr. Nyström. Handbok i Sveriges Geografi. Stockholm 1895. p. 195.

Äfven ett obetydligt antal zigenare finnes i vårt land, där de först omtalas 1512 och där de tidigt började benämnas tattare. Deras antal torde stiga till omkr. 150, däraf nära hälften bor i Älfsborgs län och minder flockar i Byarums socken af Kalmar län och samt i Vankifva och Simrishamns socknar i Kristianstads län. Zigenarne hafva kommit från Indien och äro af arisk ras.

Kellman

p. 396

322 IX 15

Wetterbergh

Onkel Adams Hat och Kärlek

Borgå 1849 p. 305-307.

Prof på Zigeunerspråk i Sverige.

Anders Chydenius. Tankar om Koppympningen för Finlands Allmoge (Kongl. Finska Hushållnings-Sällskapets Handlingar I. 1803. s. 285.

Den som tillika känner, huru Smyg-handlare natt och dag på aflägse och föga bebodda ställen af Riksgränsen, tränga sig fram och åter, att idka sin handtering, och låta hvarken Lag eller skyldighet afhålla sig derifrån, måste lätt finna, huru omöjeligt det är att förekomma all smitta; hvarutom Tattare eller så kallade Zigenare, som fara hela verlden omkring, och sjelfve eller genom sina barn plantera smittan, ingalunda välja några strätvägar, der de af Uppsyningsmän kunde gripas, utan oftast i löndom stjäla sig fram, utan att någon Uppsyningsman, dem de väl väja, hinner få derom någon kunskap.

Emmanuel Golitzin La Finlande I
Paris 1852. p. 68

Du côté gauche de la voie, au pied d'un rochers de granit, bivouaquait une famille de bohémiens. Il y avait là cinq individus: le chef de la famille, homme à physionomie fortement caractérisée, aux cheveux noirs et au teint olivâtre; sa femme, jeune et belle encore, sous les haillons d'une misère abjecte; enfin, trois enfants de cinq à dix ans, dont le plus jeune était complètement nu. Tous se tenaient accroupis sur une sorte de litière d'herbe mélangée de mousse à la surface de laquelle gisait dispersé le débris des legumes qui avaient servi au repas commun. On apercevait à côté divers ustensiles en cuivre et des outils de chaudronnier.

Léon de Rosny: Le pays des dix-mille lacs, quelques jours de voyage en Finlande. Paris 1886. p. 138.

Le train de la ligne d'Abo est intéressant à un autre point de vue: il emporte à la vieille capitale finlandaise une bande de ces Bohémiens (finnois: Mustalaiset), qu'on rencontre à peu près dans toutes les contrées de l'Europe et dont les étonnantes migrations sont encore à bien des égards une énigme pour la science ethnographique. Ceux qui nous accompagnent ont les mêmes caractères extérieurs, la même physionomie, la même allure que leurs congénères de l'Allemagne, de la France, de l'Espagne, de la Turquie; mais leur teint est sensiblement cuivré foncé, et il semble tout naturel d'attribuer cette différence de coloration au climat des pays septentrionaux où ils habitent. — On ne sait pas bien à quoi s'en tenir sur l'époque de l'arrivée de ces Bohémiens dans les régions situées au nord-ouest de la mer Baltique. La première mention que nous fournit l'histoire locale sur ces nomades se trouve dans une lettre du duc Jean, de Finlande, plus tard roi de Suède, à son avocat d'Alande, nommé Joen Wastgiöte, lettre qui porte la date du 5 avril 1559. Le duc invite ce personnage à prendre des mesures pour couper court aux indécentes menées des Bohémiens. On admet assez généralement que ces Bohémiens ont pénétré en Finlande par la voie de la Russie. M. Jrjö Korkinen incline à croire qu'ils sont venus de la Suède.

Undersökning, om de så kallade Zigeunare (Cingari Bohemiens) hvadan de härstamma, samt om, när och hvarest, några satt sig ned i Sverige?

Christfrid Ganander.

Kongliga Wittorhets academiens allmänna Sammanträde den 27 Nov 1780.

Stockholms Posten 277
Lördagen den 2. De. 1780

Besökande, som önskar begagna bok, hvilken ej finnes i Läsesalen, anmodas att å denna lapp teckna författare, titel &c., så noggrant ske kan. Lappen undertecknas och inlemnas i Lånesalen.

Endast en bok på hvar lapp!

Skalden J.

W. Lagus: Kellgrens finska lefnadsminnen

1

Correspondenz-Blatt der Deutschen Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte. Jahrg. 1873 pag 86-8 on Zigeunare of Benfey, Spengel, Groome. — For Thesleff!

Varelius

Kesämarkkinoita. ?

Utlandska (tyska) musikanter komediänter

hevaskujärit.

1861 S. P. no 25

Sau. Turusta

Artemyef. (N.) Nochi bezumnyia.
Moscow. 7 pp.

Jonkahainen VI. 1869. ~~s. 17.~~

Några anmärkningar angående land och folk i Österbotten. af J. V. S(nellman). s. 17. not.

"Man träffar inom Lapps och Knortane härad i de för våldsamma uppträden mest kända församlingar en typ, isynnerhet hos den manliga befolkningen, vacker profil, brun hy, kröki näsa, stora mörka ögon, svart lockigt hår, som starkt påminner om Zigenare. Detta förhållande har icke blifvit bemärkt och undersökt; men det kunde väl hända, att typ och lynne vore arf från en sådan härstamning."

Köhler (Louis). Ruskija narodnya pecni

Braunschweig. p. 87

Artemyef (N.) Noch u Yara. Sobranye novеishih pesen moskovskih zygan.

Moscow. 83 pp.

Petitionsbetänkande 1893. nr 16

Kogalnitschan. Uebers. von Fr Casca 1840 p. 36-37.

Man bemerkt einen Zug interessanter Melancholie, hauptsächlich bei den jugendlichen Zigeuner-Gesichtern, welche die Jahre der Mannbarkeit noch nicht überschritten haben. Ich habe gar häufig Kinder gesehen die wahrhaftig liebenswürdig und besonansprechend waren. Nur das Leben verwandelt diese von Natur schönen Menschen und theilt ihnen ihre ganze Widrigkeit mit, die sie in späteren Jahren so sehr furchtbar und abstossend als ekelhaft macht. Unverschämtheit Schlauheit Entartung und alle wilden Begierden zeichnen das wüste Leben auf das Angesicht dieser Menschen deren Lebensweise von dem mancher Thiere wenig verschieden ist. Indessen sahe ich auch Greise, welche bei einer regelmässigen Lebensart und Auszeichnung in der Gesellschaft die sie zu ertrotzen wussten das Bild sehr schöner Männer und Greise darstellten.

Im Allgemeinen ist die Gesichtsbildung der Zigeuner voll Ausdruck und auf ihrer Stirne, die ein glänzendes schwarzes Haar beschattet, liest man Züge eines tiefen Schwermuths. Ihr schwarzes Auge strahlt unter dunklen Augenbrauen von einem düsteren Feuer und das ganze Gewicht des traurigen Looses eines heimathlosen Volkes scheint schwer auf ihrem Geiste zu lasten. Mit einem Wort dies Volk hat etwas Leidendes in seinem Aeussern und dennoch zeigt der Blick der Männer oft einen kühnen und unternehmenden Geist.

Hans S. Kaarsberg. Nordens Sidste Nomade

København 1897. s. 95-96.

Man finder denne ofte tilsyneladende saa umotiverede Pavor hos smaa Børn, der iøvrigt ikke frembyde noget abnormt. Og man finder den hos raa Naturfolk, hos Kalmykker, hos Zigenere, hos Almuen i mange Lande. Som sædvanligt have vi noget tilsvarende hos Dyrene. En ung Hoppeplag kan, naar den ser noget for den nyt – i Gestus, Blik og Ubehørskedhed – fremstille et ligesaa levende Billede af Rædslen, som en Zigenertøs. En Lapkvinde gribes af panisk Angst ved en uvented Lyd bag Teltlærredet; en Kalmykkvinde kan hvisle af Angst ved Synet af en Cigar; en Zigenerpige kan hyle som en Chakal, flygte saa rapt som en Stepperæv, naar hun ser Ocularet til et (ph)? Fotografisk Apparat. – – Det er altsammen "Lapskræk".

Bihang till Stiernman, Riksdagars och mötens beslut. s. 190.

Kyrkostadgan 1571.

Laurentius Petrus

Thesse efterschreffne articlar hafwer Erke-Biscop Lars Nericus stadfäst uthi then siste Herredagh som Konung Göstaff höll i Stockholm Anno 1560, 6 8

Art. 6. "Tattare skall Presten intet befatta sigh medh, hwarken döpa theras barn eller jorda theras lijk."

Olai Petri Svenska Krönika (i Scriptores rer. Suec. medii ævi)
(Klemming, Olai Petri krönika. Stockholm 1860 p. 305.)

"Samma åår Her Sten war höffuitsman worden, kom en part aff thet folket som fara om kring ifrå thet ena landet til thet andra, them man kallar Tatare, hijt i landet, och til Stocholm, förra hade de aldrigh her warit" (år 1512)

Shishkin (N) Sobranie zyganskih romansof kurskavo hora.

Moscow. P. Yorgenson

Shishkin (M.) Bleak
chudnyh ochei
Boston. 2 p.

Shishkin (N.) Sredi

Zygan.

St Petersburg

Shishkin (N.) Zyganskiya nochi, St. Petersburg

Yx. Zimmerman.

99. nov.

Lyubymyja pesny
moskowskih zygan.

Moscow. A. Guthrie

157. nr

Zygarskij Tabor. Sobra-
nye zygarskih pesen
Moscow. Yorgenson
173 nos